



Баяндама:

Музыкалық іс әрекетінде ойын арқылы баланың танымдық және коммуникативтік қабілеттерін дамыту жолдары.

Музыка жетекшісі: Шапатов Н.М.

Өскемен қ, 2023

«Музыкалық іс әрекетінде ойын арқылы баланың танымдық және коммуникативтік қабілеттерін дамыту жолдары»

«Ойын ойнап ән салмай, өсер бала болама?»

Абай Құнанбаев

Мектеп жасына дейінгі баланың дамытатын, өсіретін әрі тәрбиелейтін де негізгі іс - әрекеті – **ойын**. Ойын- баланың алдынан өмірдің есігін ашып, оның шығармашылық қабілетін оятып, танымдық қасиеттерін дамытады, баланың өмір танымының алғашқы қадамы.

Қандай ойын түрі болсын, дидактикалық па, шығармашылық па, сюжетті ме, әлде драмалық болсын баланың ой-өрісін дамытады, сөздік қорын молайтады, адамгершілік қасиеттерін қалыптастырады, қиялдау, ойлау, есте сақтау қабілеттерін жетілдіреді.

Музыка іс әрекетінде – балалар музыкалық аспабында ойнау, музыка тыңдау, ән айту, музыкалық ырғақты қозғалыс, әуенді ойын бөлімдерімен үйлестіру барысында ойын түрінде жүзеге асады. Мектеп жасына дейінгі балалардың зейіні тұрақсыз болады. Сондықтан да ойын технологиясын қолдана отырып балалардың материалды тез меңгеруіне ықпалын тигіземіз.

Музыкалы-дидактикалық ойын. Музыкалы-дидактикалық ойындардың баланың белгілі бір музыкалық тапсырмаларды ажыратып, музыка тыңдай білуіне, есте сақтау қабілетінің артуына, баланың ой-қиялының дамуына үлкен көмегі бар. «Сыңарыңды тап», «Көңілді қуыршақтар», «Бірдей өрнекті тап», «Сиқырлы қалпақ»,», «Өз үйіңді тап», «Жанрларды ажырат», «Қатты және жәй», «Көңілді-көңілсіз», «Жәйт-тез әуендер» т.б. ойындар ұйымдастырылса, мұндай ойындар балалардың ойлау қабілетін жетілдіреді. Бұл ойындарды оқыту процесінде қолдануға болады. Мысалы: Музыка іс әрекет барысында музыкалық-дидактикалық ойындарды өту арқылы үйретілген тақырыптағы материалдарды одан ары бекітуге септігін тигізеді. Дидактикалық ойынның ішіндегі ең негізгісі дамытушылық ойындар, есте сақтау ойындар. Логикалық ойлау қабілетіне байланысты «Сиқырлы сандық», «Сәукеле», «Көңілді ноталар», «Жұбыңды тап», «Жаңбыр мен бұлт» ойындарын ойната отырып музыканың әр түрлі сипаттарын ажыратуға болады .

Музыкалық дидактикалық ойын: «Музыканың көңіл күйін анықта»

«Көңілді ырғақ» .

Музыкалы-сахналық ойындар. Басқа адамның сөзін тыңдауға, қуанышын бөлісуге, өз ойын басқа адамның ойымен салыстыра білуге және сыйластыққа, үлкенге жәрдем беріп, кішіге қамқор болуға, не жақсы, не

жаман екенін айыра білуге баулу үшін музыкалы-сахналық ойындарды пайдалануға болады. Мысалы: «Жалқау қуыршақтар», «Жеті лақ», «Дос іздеген бота», «Кірпінің тоны», «Алтын құс». Мұндай ойындар баланың өзіне берілген образды көрсете, жеткізе білу деген шығармашылық дербестігін дамытады. Музыкалы-сахналық ойындарды ойнау барысында неше түрлі театрлық қуыршақтарды, саусақ театрына арналған қуыршақ түрлерін, қағаздардан жасалған жануарлардың макеттерін, көлеңке театрында, бір сөзбен айтқанда театр іс-әрекетінің барлық түрлерін қолдануға болады. Ойын кезінде балалардың барлық жетістіктерін айтып өту, кемшіліктеріне ұрыспау және табыстарын мадақтап баланың жігерін қолдап өз күшіне сенімін арттыру қажет.

Музыкалық қимыл-қозғалысты ойындар. Барлық ойындар балалардың қимыл-қозғалыс әрекетін жетілдіруге бағытталған. Егер бала ертеңгілік жаттығуды жасауға ерінсе, онда тәрбиеші оны ойын ойнауға жібере алады. Ал, бала бұл ойын жаттығуды қуана қабылдайды. Баланың денсаулығын нығайтуға үлкен жәрдем беретін музыкалық-ритмикалық ойындар. Қимыл-қозғалысты ойын түрлері баланы ептілікке, зейінділікке, ұқыптылыққа баулиды. Қимылдық ойындар кезінде жүру, жүгіру, секіру сияқты әрекеттер баланың қозғалысын дамытады, жұмыс істеу қабілетін жоғарлатады. Қимыл-қозғалысты ойын өсіп келе жатқан бала ағзасы үшін өте қажет. Ойында баланың дене күші артады, денесі шыңдалып зеректілігі тапқырлығы, ынтасы дамиды. Бұндай ойындарда белгілі ойын әннің сөзіне байланысты балалар іс әрекет қимылдарын орындау арқылы да өтеді. Ал, спорттық-эстафеталық ойындарды да музыкамен байланыстырып, спорттық әуендермен көркемдеу арқылы белгілі бір ойын түрлерін ары қарай дамытуға болады.

Ұлттық ойындар. Ұлттық ойындар арқылы, қазақ халқының дәстүрі мен әдет-ғұрыптарын дамытуға, өз ұлтына деген сүйіспеншілікке жастайынан баулып, оны құрметтеуге тәрбиелеу. Ұлттық ойындар арқылы балалардың белсенділігін арттыру, қозғалыстарын жетілдіру. Халқымыздың ұлттық ойындарының көпшілігі ойлауды қажет ететін ойындарға жатады. Балабақшада өткізілетін қимылдық ойын түрлері, мысалы: «Айгөлек», «Ханталапай», «Арқаласпақ», «Тақия тастамақ», «Түйілген орамал», «Арқан тартыс», «Аударыспақ», «Асық ойын», «Хан», «Бес тас», «Тартыс», т.с.с. ойындар балалардың дене бітімінің ғана емес, ақыл-ойының жаттықтырушысы. Ұлттық қимыл ойындарынан мысалы: «Айгөлек»- бұл ойында балалардың бір-біріне деген қарым-қатынасы мен топталып ойнату, ептілікке, алға қойған мақсатын аяғына дейін орындату және сөздік қорын, тілін дамытумен қатар «Айгөлек» әнінің шумағы мен қайырмасын бір-бірінен ажырауға үйретеді. Қазақ халқының Наурыз мерекелерінде көңілді күй әуеніне ілесіп ойналатын «Омпы»- асықты бір сызық бойына тізу арқылы дәл көздеп ата білуге ептілікке баулу, мергендікті бала бойында

калыптастырады.«Тақия тастамақ»- шеңбер жасап отырып бала сезімін ояту, аңғара білуге, шапшаңдыққа, ептілікке баулу,және де ойын барысында айтылатын үзінді әнді мәнерлі орындай білуге тәрбиелейді.«Көтермек»- баланың күшін сынап, өз бойындағы күшті қалыптастыра білуге, жеңе білуге үйрету.Ұлттық ойын жаттығуларының баланың қалыптасуына атқарар рөлі өте зор.Халқымыз ойындарға тек балаларды алдандыру, ойнату әдісі деп қарамай, олардың мінез-құлқынаң қалыптасу құралы деп те ерекше бағалаған.Ұлттық ойындарды ойнаған кезде ұлттық әуендерді,күйлерді қолданса ойынның ажары ашыла түседі.

Сюжетті-рөлдік ойындар. Сюжетті рөлдік ойындар арқылы баланың тілін, ой-қиялын дамыта отырып, рөлге кіре білуге үйрету. Сюжетті рөлді ойынның бір жағымды жағы, оны балалардың өзі жасайды және баланың өз құрбы-құрдастарымен дұрыс қарым-қатынас жасай білуге бейімдеп, ұжыммен яғни көпшілікпен санаса білуге дағдыландырады. Ойынның дербес әрекеті айқын өнерпаздық және шығармашылық сипатта болады.Мысалы: «Телефон» ойынында диалогтық сөйлеудегі әңгіменің мақсаты – бір нәрсе жайында сұралып баланы оған жауап беруіне, белгілі бір әрекетте түрткі болады.

Мен педагог ретінде балаларға ойынның барлық түрлерін тақырыпқа байланысты жүйелі түрде ойнатқанды дұрыс деп санаймын. Себебі, балалар ойын барысында өздеріне берілген рөлді аса жауапкершілікпен қабылдап, өздерін бір уақыт ересектер санатына қосып, ойлау қабілеттері дамиды.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. ҚР. «Білім туралы заңы»
2. ҚР.Білімді беруді дамытудың 2011-2020 ж арналған мемлекеттік бағдарламасы.
3. ҚР.12 жылдық жалпы орта білім беру тұжырымдамасы.
4. Қазақстан мұғалімі 1998 ақпан
5. С.Ұзақбаева «Халықтық педагогикадағы эстетикалық тәрбие.» Алматы 1993
6. М. Жұмабаев «Педагогика» Алматы «Ана тілі»